

Jon Petter Rui, Gunnar Holm Ringen og Kristine Frivold Rørholt

Hvitvaskingsloven

Lovkommentar

📄 Denne utgivelsen finnes også på www.juridika.no

Hvitvaskingsloven

Jon Petter Rui, Gunnar Holm Ringen og Kristine Frivold Rørholt

Hvitvaskingsloven

Lov 1. juni 2018 nr. 23 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

Lovkommentar

Universitetsforlaget

© Universitetsforlaget 2021

ISBN 978-82-15-02988-7

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS
Postboks 508 Sentrum
0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Omslagsdesign: ANTI / Erik Johan Worsøe Eriksen

Omslag: Universitetsforlaget

Sats: ottaBOK

Trykk: 07 Media – 07.no

Innbinding: Bokbinderiet Johnsen AS

Boken er satt med: Times LT Std 10,5/12,5

Papir: 90 g Amber Graphic

Forord

Denne lovkommentaren er en kommentar til hvitvaskingsloven (lov 1. juni 2018 nr. 23 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering). Loven trådte i kraft 15. oktober 2018. Loven tar utgangspunkt i EUs såkalte fjerde hvitvaskingsdirektiv (Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2015/849 fra 20. mai 2015). I EUs medlemsland har femte hvitvaskingsdirektiv (Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2018/843 fra 30. mai 2018) allerede trådt i kraft. Endringer i det norske regelverket som følge av femte hvitvaskingsdirektiv er ventet i 2020/2021. Det skjer fortsatt mye på regelverkssiden i EU, og det er klare signaler på at deler av direktivets forpliktelser vil bli inntatt i forordning. Det vil gi mindre nasjonalt spillerom, og behov for revisjon av gjeldende hvitvaskingslov. Hvitvaskingsregelverket er et regelverk i rask utvikling, og forfatterne tar sikte på å oppdatere kommentarutgaven ved behov.

Det har de senere år vært betydelig fokus på hvitvasking, og rapporteringspliktiges rolle i å forebygge og avdekke hvitvasking, både globalt og i Norge. Regelverket er styrket blant annet på bakgrunn av en rekke alvorlige forbrytelser, herunder terrorangrep i Europa. Det har også vært flere saker der det har vært fokus på særlig bankers manglende kunnskap om egne kunder, og saker som har avdekket skatteunndragelser og bruk av komplekse selskapsstrukturer som ledd i kriminalitet, for eksempel Panama Papers og Paradise Papers. Betydningen av hvitvaskingsregelverket ved siden av tradisjonelt regelverk for kriminalitetsbekjempelse har dermed økt, og myndigheter har søkelys på rapporteringspliktiges etterlevelse.

Boken har blitt til gjennom et samarbeid mellom Jon Petter Rui, professor ved Universitetet i Bergen og Tromsø, Gunnar Holm Ringen, advokat, partner og leder av Gransking & Compliance i PwC, og Kristine Frivold Rørholt, advokat og divisjonsdirektør med fagansvar for hvitvaskingsregelverket i Group Compliance i DNB. Med denne kommentarutgaven forsøker vi både å belyse de juridiske problemstillingene og tolkningsspørsmålene loven reiser, og å gi praktisk veiledning til den store gruppen foretak og personer som er underlagt lovens forpliktelser. Det har vært et interessant og lærerikt samarbeid for å få på plass denne første kommentarutgaven, og vi ser frem til å fortsette det samarbeidet.

Leder for finansiell kriminalitet i Sbanken, Julie Odden og AML Risk manager, Anne Kristine Giltvedt Selbekk har lest og gitt kommentarer til manuskriptet. Vi takker for verdifulle innspill.

Forlagsredaktør Kristiane Bjørkøy Fimland Solvin ved Universitetsforlaget har på utmerket måte ledet forfattere og manuskript gjennom prosessen til ferdig bok, og fortjener en stor takk for det. I tillegg fortjener våre familier en stor takk for å ha holdt ut og støttet oss når bokskriving har tatt tid, og når lange sommerkvelder og familiehelger måtte vike for skriving og korrektur.

En bok om et komplekst regelverk vil alltid kunne bli bedre. Den som skulle finne feil eller ellers ha kommentarer, oppfordres til å sende dem til jon.rui@uib.no.

Oslo i februar 2021

Jon Petter Rui, Gunnar Holm Ringen og Kristine Frivold Rørholt

Innhold

Forord	5
DEL I	
INTRODUKSJON	23
1 Hva er hvitvasking?	25
1.1 Hvitvasking som rettslig begrep	25
1.2 Hvitvasking som fenomen	25
1.2.1 Innledning	25
1.2.2 Formål, motiv, karakteristika	25
1.2.3 Hvilke komponenter består hvitvasking av?	26
1.2.3.1 Objektet (hva er det som hvitvaskes?)	26
1.2.3.2 Subjektet (hvem hvitvasker?)	26
1.2.3.3 Middel/redskap	27
1.2.3.4 Teknikker/fremgangsmåter	27
1.2.4 Komponentene inngår i en prosess: trefasemodellen og andre abstrakte modeller	27
1.2.5 Rapporteringspliktiges oppmerksomhet på hvitvasking som fenomen: risikofaktorer, indikatorer og mistanke	29
2 Historikk	29
2.1 Hvitvasking som samfunnsproblem	29
2.2 Innføring av rettslige virkemidler	30
2.2.1 USA	30
2.2.2 De forente nasjoner (FN)	31
2.2.3 Financial Action Task Force (FATF)	31
2.2.4 Europarådet	32
2.2.5 Den europeiske union (EU)	32
2.2.6 Norsk rett	32
3 Omfanget av hvitvasking	33
4 Hvorfor må hvitvasking motvirkes?	34
4.1 Hvitvasking genererer annen kriminalitet	34
4.2 Hvitvasking bidrar til å senke skatteprovenyet	34
4.3 Hvitvasking kan bryte ned tilliten til finanssystemet	34
4.4 Hvitvasking og unnlattelse av å følge hvitvaskingsregelverket kan medføre konkurransevridning	35
4.5 Hvitvasking kan være ødeleggende for et lands økonomiske utvikling	35

4.6	Hvitvasking kan utgjøre en trussel mot globale finansinstitusjoner og den legale verdensøkonomien	37
5	Hvorfor rettslige virkemidler mot hvitvasking?	38
5.1	Bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Lettelse av bevisbyrde	38
5.2	Hovedmotiv for rettslige virkemidler mot hvitvasking: inndragning	40
6	Nærmere om terrorfinansiering	41
6.1	Terrorfinansiering som rettslig begrep	41
6.2	Hvorfor gjelder hvitvaskingslovens forpliktelser også for terrorfinansiering?	41
6.3	Forskjeller mellom hvitvasking og terrorfinansiering	42
7	Internasjonale aktører i arbeidet mot hvitvasking og terrorfinansiering	43
7.1	Financial Action Task Force (FATF)	43
7.1.1	Innledning	43
7.1.2	Retningslinjer	44
7.1.3	Håndhevingssystem	44
7.1.4	Vurdering	45
7.2	FN	47
7.3	EU og EØS	47
7.3.1	EU-parlamentet og rådet	47
7.3.2	EU-kommisjonen	48
7.3.3	The European Banking Authority og andre ESAs	48
7.3.4	Veien videre	49
7.4	Andre aktører	49
8	Nasjonale aktører	50
8.1	Tilsynsorganer	50
8.2	Økokrim	50
DEL II		
	HVITVASKINGSLOVEN	53
Kapittel 1		
	Innledende bestemmelser	55
	§ 1. Lovens formål	55
1	Innledning	55
2	Første ledd	55
2.1	Fremskaffelse av etterretningsinformasjon som hovedformål	55
2.2	Avverging av konkrete hvitvaskings- og terrorfinansieringstransaksjoner og letting av muligheten til inndragning som formål	57
2.3	Reduksjon av risiko som formål med hvitvaskingsloven?	57
3	Annet ledd	61
	§ 2. Definisjoner	61
1	Bokstav a) hvitvasking	62

1.1	Begrepets innhold	62
1.2	Begrepets funksjon	64
2	Bokstav b) terrorfinansiering	67
2.1	Begrepets innhold	67
2.2	Forholdet mellom hvitvaskingslovens regler mot terrorfinansiering og sanksjonsregelverket	67
2.2.1	Sanksjonsregelverkets tre komponenter	67
2.2.1.1	Innledning	67
2.2.1.2	Sanksjonsregelverkets komponent 1	67
2.2.1.3	Sanksjonsregelverkets komponent 2	68
2.2.1.4	Håndhevingen av sanksjonsregelverkets komponent 1 og 2	69
2.2.1.5	Sanksjonsregelverkets komponent 3	69
2.3	Særlig om det amerikanske sanksjonssystemet	71
2.3.1	OFAC	71
2.3.2	Kort om annen amerikansk lovgivning relevant for norske virksomheter	73
2.3.2.1	FCPA	73
2.3.2.2	Amerikansk hvitvaskingslovgivning	73
2.3.2.3	FATCA	74
2.3.3	Forholdet mellom hvitvaskingslovens regler og sanksjonsregelverket	74
3	Bokstav c) rapporteringspliktig	78
4	Bokstav d) transaksjon	78
5	Bokstav e) reell rettighetshaver	78
6	Bokstav f) politisk eksponert person	79
6.1	Forholdet til tidligere lovgivning	79
6.2	Hvem er PEP?	80
6.3	Definisjonens betydning for lovens forpliktelser	82
6.4	Betydningen av at personer ligger nært opp mot definisjonen av PEP	83
6.5	Vurdering	83
7	Bokstav g) nært familiemedlem	85
8	Bokstav h) kjent medarbeider	85
9	Bokstav i) korrespondentforbindelse	87
10	Bokstav j) tilbyder av virksomhetstjeneste	88
11	Bokstav k) tilbyder av spilltjeneste	90
§ 3 Geografisk virkeområde		90
§ 4 Anvendelsesområde		92
1	Innledning	94
2	Første ledd	95
2.1	Bokstav a) Bank	95
2.2	Bokstav b) kredittforetak	96
2.3	Bokstav c) finansieringsforetak	96
2.4	Bokstav d) Norges Bank	96

2.5	Bokstav e) e-pengeforetak	97
2.6	Bokstav f) foretak som driver valutavirksomhet	98
2.7	Bokstav g) betalingsforetak og andre som har rett til å yte betalingstjenester	98
2.8	Bokstav h) verdipapirforetak	99
2.9	Bokstav i) forvaltningsselskap for verdipapirfond	101
2.10	Bokstav j) forsikringsselskap	102
	2.10.1 Forsikringsselskapet, utenom livsforsikring	102
	2.10.2 Særlig om livsforsikring	103
2.11	Bokstav k) forsikringsformidling som ikke er gjenforsikringsmegling	103
2.12	Bokstav l) verdipapirregister	104
2.13	Bokstav m) foretak som driver depotvirksomhet	105
2.14	Bokstav n) forvalter av alternative investeringsfond	105
2.15	Bokstav o) låneformidlingsforetak	106
3	Annet ledd	106
3.1	Innledning	106
3.2	Annet ledd bokstav a)	107
3.3	Annet ledd bokstav b)	109
3.4	Annet ledd bokstav c)	110
	3.4.1 Innledning	110
	3.4.2 Hvem omfattes?	110
	3.4.2.1 Advokater	110
	3.4.2.2 Andre som ervervsmessig eller stadig yter rettshjelp	111
	3.4.2.3 Kun den som driver selvstendig virksomhet, er underlagt loven	111
	3.4.2.4 Kun «i utøvelsen av deres yrke»	111
3.4.3	Når er advokater omfattet av lovens anvendelsesområde?	112
3.4.4	De fem alternative transaksjonstypene der advokater er omfattet av lovens anvendelsesområde ved «bistand»	115
	3.4.4.1 Nr. 1: Bistand ved planlegging eller utføring av transaksjon for klient i forbindelse med «kjøp og salg av fast eiendom eller virksomhet»	116
	3.4.4.2 Nr. 2: Bistand ved planlegging eller utføring av transaksjon for klient i forbindelse med «forvaltning av klients penger, verdipapir eller andre aktiva»	116
	3.4.4.3 Nr. 3: Bistand ved planlegging eller utføring av transaksjon for klient i forbindelse med «åpning eller forvaltning av bank- eller verdipapirkonto»	118

3.4.4.4	Nr. 4: Bistand ved planlegging eller utføring av transaksjon for klient i forbindelse med «fremskaffelse av nødvendig kapital til opprettelse, drift eller ledelse av selskap»	118
3.4.4.5	Nr. 5: Bistand ved planlegging eller utføring av transaksjon for klient i forbindelse med «opprettelse, drift eller ledelse av selskap, fond eller lignende juridisk person eller formuesmasse, herunder utenlandsk trust eller tilsvarende juridisk arrangement»	118
3.4.5	Eksempler på virksomhet som ikke omfattes av lovens anvendelsesområde	118
3.4.6	Vurdering	119
3.5	Annet ledd bokstav d)	119
3.6	Annet ledd bokstav e)	120
3.7	Annet ledd bokstav f)	121
3.8	Annet ledd bokstav g)	121
4	Tredje ledd	122
5	Fjerde ledd	122
6	Femte ledd	122
7	Sjette ledd	123
8	Sjuende ledd	124

Kapittel 2

Beløpsgrense for kontantvederlag	125
§ 5. Beløpsgrense for kontantvederlag. Kontroll	125
1 Bakgrunn og kontekst	125
2 Første ledd	126
3 Annet ledd	127
4 Vurdering	128
4.1 Beløpsgrense for kontantvederlag og retten til privatliv i Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8	128
4.2 Beløpsgrense for kontantvederlag og retten til eiendom i EMK protokoll 1 artikkel 1	130
4.3 Kontanter og samfunnsikkerhet	130

Kapittel 3

Risikobasert tilnærming og rutiner	131
§ 6. Risikobaserte tiltak	131
1 Risikoprinsippets funksjon som grunnprinsipp	131
2 Risikoprinsippets overordnede karakter	131
3 Risikoprinsippets implementering i lovens bestemmelser	133
4 Risikoprinsippets funksjon	134
5 Risikoprinsippets innhold	134
5.1 Overordnet om risikobegrepet	134

5.2	Proporsjonalitet ved implementeringen av risikoprinsippet	136
5.3	Risikobasert kontra regelbasert tilnærming	138
5.4	Risikoprinsippet og terrorfinansiering	139
6	Særlig om forholdet mellom § 6 og §§ 7 og 8	139
7	Risikoprinsippet: Bakgrunn og kontekst	140
7.1	Perspektiv	140
7.2	Risikostyringsprinsipper i lovgivning mot økonomisk kriminalitet	142
8	Vurdering	143
§ 7. Virksomhetsinnrettet risikovurdering		148
1	Innledning	148
2	Første ledd	149
2.1	Hvilken funksjon har en virksomhetsinnrettet risikovurdering? . . .	149
2.2	Kravene til innholdet i risikovurderingen er relative	150
2.3	Formålet med risikovurderingen	150
2.4	«Risiko»	151
2.5	Risikoen skal «identifiseres og vurderes»	151
2.5.1	Kvalitativ identifisering og vurdering av risiko; risikoreport	151
2.5.2	Om kvantitativ beskrivelse av risiko	153
2.5.3	Forholdet mellom risikovurdering og rutiner	156
3	Annet ledd	156
3.1	Hvor grundig og detaljert skal den virksomhetsinnrettede risikovurderingen være?	156
3.2	Hvilke faktorer skal identifiseres og vurderes?	157
3.3	Hvilke kilder skal, bør og kan konsulteres?	164
3.3.1	Kilder som alltid bør konsulteres	165
3.3.2	Kilder som kan konsulteres	168
4	Tredje ledd	171
5	Fjerde ledd	171
6	Femte ledd	171
7	Særlig om terrorfinansiering i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen	174
8	Nærmere om utarbeidelsen og bruken av den virksomhetsinnrettede risikovurderingen	174
§ 8. Rutiner		177
1	Første ledd	177
1.1	Innledning	177
1.2	Hvordan skal man gå frem ved utarbeidelse av rutiner?	178
1.2.1	Overordnet	178
1.2.2	Rutinenes tre komponenter	178
1.2.2.1	Den første komponenten	178
1.2.2.2	Den andre komponenten	179
1.2.2.3	Den tredje komponenten	181
1.3	Hvilke hovedpunkter bør rutiner inneholde?	184

2	Annet ledd	185
3	Tredje ledd	185
4	Fjerde ledd	185
5	Femte ledd	186
5.1	Hvem kan være hvitvaskingsansvarlig?	188
5.2	Hvitvaskingsansvarlig i foretak som er underlagt regelverk som pålegger skille mellom førstelinje, andrelinje («compliance») og tredjelinje («internrevisjon»)	188
5.3	Krav til rapportering	189
5.4	Hvem som bør utpeke den ansvarlige personen i ledelsen	189
6	Sjette ledd	189
Kapittel 4		
Kundetiltak og løpende oppfølging		
1	Innledning	190
1.1	Kapitlets to hovedkategorier av regler	190
1.2	Sammenhengen mellom reglene om kundetiltak og løpende oppfølging og rutiner (§ 8)	191
1.3	Sammenhengen mellom reglene om kundetiltak og virksomhetsinnrettet risikovurdering (§ 7)	191
1.4	Sammenheng mellom reglene om kundetiltak og løpende oppfølging	191
1.5	Identifisering av kundens risikoprofil	192
1.6	Reglene om kundetiltak: oversikt og struktur	193
§ 9. Risikobaserte kundetiltak og løpende oppfølging		
1	Første ledd	194
2	Annet ledd	195
3	Tredje ledd	196
§ 10. Plikt til å gjennomføre kundetiltak		
1	Første ledd	196
2	Annet ledd	199
3	Tredje ledd	199
§ 11. Tidspunktet for gjennomføring av kundetiltak		
1	Første ledd	200
2	Annet ledd bokstav a)	200
3	Annet ledd bokstav b)	201
4	Annet ledd bokstav c)	201
§ 12. Kundetiltak når kunden er fysisk person		
1	Innledning	202
2	Første ledd	203
3	Annet ledd	204
4	Tredje ledd	208
5	Fjerde ledd	210
6	Femte ledd	211
7	Sjette ledd	213

§ 13. Kundetiltak når kunden ikke er en fysisk person	213
1 Første ledd	214
2 Annet ledd	217
3 Tredje ledd	218
4 Fjerde ledd	222
4.1 Overfor hvem gjelder forpliktelsen?	222
4.2 «Systemer for å avgjøre»	224
4.2.1 Informasjon fra kunden	224
4.2.2 Nærmere om PEP-lister	224
5 Femte ledd	227
6 Sjette ledd	227
§ 14. Identifisering av reelle rettighetshavere når kunden ikke er en fysisk person	227
1 Innledning	228
2 Første ledd	229
2.1 Anvendelsesområde	229
2.2 Eierskap hos reell rettighetshavers nære familiemedlemmer	230
2.3 Første ledd bokstav a	231
2.4 Første ledd bokstav b	235
2.5 Første ledd bokstav c	235
2.6 Første ledd bokstav d	236
2.7 Første ledd bokstav e	237
2.8 Første ledd annet punktum	237
2.9 Særlig om identifisering av reelle rettighetshavere i kunder som ikke er juridisk person	243
3 Annet ledd	243
4 Tredje ledd	245
5 Fjerde ledd	248
6 Femte ledd	250
§ 15. Særlig om livsforsikring og eiendomsmegling	251
1 Innledning	251
2 Første ledd	251
3 Annet ledd	252
4 Tredje ledd	252
5 Fjerde ledd	253
§ 16. Forenklede kundetiltak	254
1 Innledning	254
2 Første ledd	255
3 Annet ledd	256
4 Tredje ledd	257
§ 17. Forsterkede kundetiltak ved høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering	258
1 Innledning	258
2 Første ledd	259
3 Annet ledd	260

4	Tredje ledd	263
§ 18.	Forsterkede kundetiltak overfor politisk eksponerte personer og nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere til politisk eksponerte personer	263
1	Innledning	264
2	Første ledd	264
3	Annet ledd	265
4	Tredje ledd	267
5	Fjerde ledd	267
6	Femte ledd	268
§ 19.	Forsterkede kundetiltak ved korrespondentforbindelse	268
1	Første ledd	269
§ 20.	Forbud mot korrespondentforbindelse med tomt bankselskap	270
1	Første ledd	270
2	Annet ledd	270
§ 21.	Følger av at kundetiltak ikke kan gjennomføres	271
1	Første ledd	271
2	Annet ledd	275
§ 22.	Kundetiltak utført av tredjepart	276
1	Innledning	277
2	Hvilke kundetiltak kan det bygges på?	278
3	Hvilke tredjeparter kan kundetiltakene bygges på?	278
4	Kundetiltak som ikke omfattes	278
5	Krav om skriftlig avtale	279
6	Annet ledd	279
7	Tredje ledd	279
8	Fjerde ledd	279
9	Femte ledd	280
10	Sjette ledd	280
11	Sjuende ledd	280
§ 23.	Utkontraktering av kundetiltak	280
1	Innledning	281
2	Første ledd	281
3	Annet ledd	282
4	Tredje ledd	283
5	Fjerde ledd	283
6	Hva som kan utkontrakteres	283
§ 24.	Løpende oppfølging av kundeforhold	285
1	Innledning	285
2	Første ledd	287
2.1	Interne faktorer	287
2.2	Eksterne faktorer	289
2.3	Særlig om plikten til å overvåke opp mot EU og FNs sanksjonslister	290

2.4	Særlig om bruk av elektroniske overvåkningssystemer ved overvåkning	290
2.5	Kort om metodikk ved løpende overvåkning	293
3	Annet ledd	293
4	Tredje ledd	295
5	Fjerde ledd	296
6	Femte ledd	297

Kapittel 5

Nærmere undersøkelser. Rapportering	298
§ 25. Undersøkelsesplikt	298
1 Innledning	298
2 Første ledd	299
2.1 Hva er gjenstand for undersøkelse?	299
2.2 Hva er terskelen for plikt og rett til igangsettelse av undersøkelser?	299
2.3 Når inntreer plikten til undersøkelser?	301
2.4 Hva skal undersøkelsene knyttes an til? Rammene for undersøkelsesplikten	301
2.5 Om gjennomføringen av undersøkelser	303
3 Annet ledd	305
§ 26. Rapporteringsplikt. Opplysningsplikt. Ansvarsfrihet	305
1 Innledning	306
2 Første ledd	306
2.1 Første ledd første punktum	306
2.1.1 Hvilke forhold utløser rapporteringsplikt?	306
2.1.2 Terskelen for rapporteringsplikt	306
2.1.3 Rammene for rapporteringsplikt	307
2.1.4 Nærmere om innholdet i rapporteringen	307
2.1.5 Rapportering når den rapporteringspliktige fatter mistanke om at han selv har begått hvitvasking eller terrorfinansiering	309
2.1.5.1 Gjelder rapporteringsplikt i slike tilfeller?	309
2.1.5.2 Skal rapportering om eget heleri / egen hvitvasking være straffri ut fra manglende materiell rettsstrid (rettsstridsreservasjonen)?	311
2.1.6 Økokrims adgang til å stille oppfølgende spørsmål etter at MT-rapport er sendt	313
2.1.7 Hvordan behandles rapporter hos Økokrim?	313
2.1.8 Hvem mottar EFEs produkter?	314
2.1.9 I hvilken grad bidrar MT-rapporter til forebygging og avdekking av hvitvasking og terrorfinansiering?	315
2.1.10 Hva skal og bør gjøres etter at MT-rapport er sendt?	316
2.2 Første ledd annet punktum	316
3 Annet ledd	320

4	Tredje ledd	320
4.1	Første punktum	320
4.1.1	Anvendelsesområde	320
4.1.2	Forbud mot rapportering	321
4.1.3	Tredje punktum	321
4.1.3.1	«Opplysninger» som advokaten «mottar fra eller innhenter om klienten»	321
4.1.3.2	«Fastslår en klients rettsstilling»	321
4.1.3.3	«Bistår en klient i forbindelse med rettergang» ..	332
4.1.4	Tredje punktum	332
5	Fjerde ledd	333
5.1	Innledning	333
5.2	«God tro»	333
5.3	For hvilke opplysninger gjelder ansvarsfrihetsregelen?	335
5.3.1	Klare tilfeller hvor regelen gjelder	335
5.3.2	I hvilke tilfeller gjelder regelen om ansvarsfrihet ikke? ...	335
5.3.3	Gjelder ansvarsfriheten ved urettmessig stans av en transaksjon?	335
5.4	For hvilke typer ansvar gjelder ansvarsfrihetsregelen?	336
5.5	Særlig om ansvarsfrihetsregelen og utenlandske kunder	336
6	Femte ledd	337
§ 27.	Gjennomføring av mistenkelig transaksjon	337
1	Innledning	337
2	Første ledd: Hovedregel om stansing av transaksjon	339
2.1	Første punktum: innledende stansing i etterretningssporet	339
2.2	Annet punktum: midlertidig stansing i hvitvaskingssporet	340
3	Annet ledd: Unntak fra hovedregelen om stansing	342
§ 28.	Forbud mot å avsløre undersøkelser, rapportering og etterforskning	343
1	Innledning	344
2	Første ledd	344
3	Annet ledd	348
4	Tredje ledd	349
5	Fjerde ledd	349
6	Femte ledd	349
7	Sjette ledd	350
8	Sjuende ledd	352
9	Åttende ledd	352

Kapittel 6

Behandling av personopplysninger og andre opplysninger	353
§ 29. Forholdet til personopplysningsloven	353
1 Innledning	353
2 Første ledd	354

3	Annet ledd	354
4	Tredje ledd	354
§ 30. Registrering og lagring av opplysninger og dokumenter.		
Sletting av personopplysninger		355
1	Innledning	356
2	Første ledd	356
2.1	Hvilke opplysninger skal lagres?	357
2.1.1	Lagring av informasjon om kundetiltak og løpende oppfølging	357
2.1.2	Lagring av informasjon der kundetiltak ikke kan gjennomføres, jf. § 21	359
2.1.3	Lagring av informasjon der kundetiltak er utført av andre, jf. § 22 og 23	360
2.1.4	Lagring av informasjon om løpende oppfølging av kundeforhold, jf. § 24	360
2.1.5	Lagring av informasjon om undersøkelser, jf. § 25	360
2.1.6	Lagring av informasjon om rapportering, jf. § 26	361
3	Annet ledd	361
4	Tredje ledd	362
5	Fjerde ledd	362
§ 31. Utveksling av opplysninger fra rapporteringspliktige		
1	Innledning	364
2	Første ledd	364
2.1	Hvem kan utveksle opplysninger?	364
2.2	Forholdet til begrensninger i delingsadgang i annet regelverk. Taushetspliktbestemmelser med videre	365
2.3	Forutsetning for utveksling av opplysninger	366
2.4	Når i kundeforholdet kan opplysninger utveksles?	367
2.5	Hva slags opplysninger kan utveksles?	367
2.6	Kan delingsadgangen begrenses av de rapporteringspliktige selv?	368
2.7	Sentralisert funksjon for informasjonsdeling	368
3	Annet ledd	369
3.1	Hvem skal dele opplysninger?	369
3.2	Forholdet til begrensninger i delingsadgang i annet regelverk. Taushetspliktbestemmelser med videre	370
3.3	Hva slags opplysninger skal deles?	370
3.4	Forutsetning for utveksling av opplysninger?	371
4	Tredje ledd	371
4.1	Vilkår for utveksling av informasjon	372
§ 32. Unntak fra retten til innsyn etter personopplysningsloven		
1	Innledning	373
2	Første ledd	373
3	Annet ledd	374
§ 33. Informasjon til kunder		
		374

§ 34. Økokrims behandling av opplysninger	374
1 Innledning	375
2 Første ledd	375
3 Annet ledd	377
4 Tredje ledd	378
Kapittel 7	
Øvrige plikter	379
§ 35. Internkontroll	379
1 Innledning	379
2 Første ledd	379
3 Annet ledd	380
3.1 Bokstav a) Etterlevelsesansvarlig	380
3.1.1 Forholdet mellom «hvitvaskingsansvarlig» og «etterlevelsesansvarlig»	381
3.2 Bokstav b) Skikkethetsvurdering	382
3.3 Bokstav c) Internrevisjon	382
§ 36. Opplæring	383
1 Innledning	383
2 Første ledd	383
3 Annet ledd	384
§ 37. Vern mot negative reaksjoner ved rapportering.	
Varslingssystemer	385
1 Innledning	385
2 Første ledd	385
3 Annet ledd	386
§ 38. Elektroniske overvåkningssystemer	387
1 Første ledd	387
1.1 Hvem er pliktsubjekt?	387
1.2 Hvilke krav stilles til elektroniske overvåkningssystemer?	389
1.2.1 Hva er et scenario / en regel?	391
1.2.2 Screening mot sanksjonslister	392
1.2.3 Sanksjoner	392
2 Annet ledd	393
3 Tredje ledd	393
§ 39. Rapporteringspliktiges virksomhet i utlandet	393
1 Innledning	393
2 Første ledd	394
3 Annet til fjerde ledd	394
4 Femte ledd	395
§ 40. Nasjonalt kontaktpunkt for agenter av utenlandske betalingsforetak og e-pengeforetak	395
1 Innledning	395
2 Forskriftsbestemmelser	395
§ 41. Plikt til å opplyse om forvalterforholdet i utenlandsk trust mv.	396

Kapittel 8

Autorisasjon for tilbydere av virksomhetstjenester	397
§ 42. Krav om autorisasjon for tilbyder av virksomhetstjenester.	
Tilbakekall	397
1 Innledning	398
2 Første ledd	398
3 Annet ledd	399
4 Tredje ledd	399
5 Fjerde ledd	399
6 Femte ledd	400
7 Sjette ledd	400

Kapittel 9

Tilsyn. Forvaltningstiltak. Sanksjoner	401
§ 43. Tilsynsmyndigheter	401
1 Første og annet ledd	401
2 Tredje ledd	402
2.1 Innledning	402
2.2 Regler for Finanstilsynets gjennomføring av tilsyn	402
2.2.1 Rettsgrunnlag	402
2.2.2 Forholdet til EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102	402
2.2.3 Forholdet til retten til å forholde seg taus og ikke å måtte bidra til egen domfellelse, jf. forvaltningsloven § 48, jf. EMK artikkel 6 nr. 1	403
2.2.3.1 Forholdet mellom forvaltningsloven § 48 og EMK artikkel 6 nr. 1	403
2.2.3.2 Overfor hvem kommer retten til å forholde seg taus til anvendelse?	404
2.2.3.3 Når kommer retten til å forholde seg taus til anvendelse?	404
2.2.3.4 Hvilket innhold har rettigheten?	405
2.3 Regler for Tilsynsrådet for advokatvirksomhets gjennomføring av tilsyn	409
2.3.1 Rettsgrunnlag	409
2.3.2 Forholdet til borgernes rett til konfidensiell rettslig bistand i EMK artikkel 8	409
2.3.3 Forholdet til retten til å forholde seg taus og ikke å måtte bidra til egen domfellelse, jf. forvaltningsloven § 48, jf. EMK artikkel 6 nr. 1	411
2.4 Om klage på vedtak truffet av de tre tilsynsorganene	411
2.5 Om domstolskontroll av vedtak truffet i medhold av hvitvaskingsloven	412
§ 44. Lotteritilsynets myndighet	412
§ 45. Tilsynsmyndighetens taushetsplikt om varsling og sanksjoner mv. ..	412

1	Første ledd	413
2	Annet ledd	413
§ 46. Tilsynsmyndighetens rapporteringsplikt		413
§ 47. Pålegg om opphør av ulovlige forhold. Tvangsmulkt		414
1	Innledning	414
2	Første ledd	414
3	Annet ledd	414
§ 48. Forbud mot å ha ledelsesfunksjon		415
1	Første ledd	415
1.1	Hvem omfattes?	415
1.2	De materielle vilkår	416
1.3	Ledelseskarantenens innhold og varighet	417
2	Annet ledd	417
§ 49. Overtredelsesgebyr		418
1	Innledning	419
1.1	Overtredelsesgebyr som pønalt sanksjon og noen konsekvenser av det	419
1.2	Bestemmelsens oppbygning og struktur	419
2	Første ledd	420
2.1	Første punktum	420
2.1.1	Hvem omfattes?	420
2.1.1.1	Rapporteringspliktige	420
2.1.1.2	Noen som har handlet på vegne av et rapporteringspliktig foretak	420
2.1.2	Hvilke overtredelser kan danne grunnlag for overtredelsesgebyr?	421
2.1.3	Unntak fra krav om utvist skyld for rapporteringspliktige foretak	422
2.2	Annet punktum	423
3	Annet ledd	423
4	Tredje ledd	423
5	Fjerde ledd	423
5.1	Første punktum	423
5.2	Annet punktum	424
5.3	Tredje punktum	424
6	Femte ledd	424
7	Sjette ledd	424
8	Sjuende ledd	425
§ 50. Vurderingsmomenter for forbud mot å ha ledelsesfunksjon og vedtak om overtredelsesgebyr		425
1	Ansvars- og utmålingsregel	425
2	Momentene	425
3	Finanstilsynets sanksjonspraksis	427
3.1	Vedtak om overtredelsesgebyr hos en rekke eiendomsmeglingsforetak	427

3.2	Santander Consumer Bank AS	427
3.3	Komplett Bank ASA	427
3.4	Hønefoss sparebank	428
3.5	Åfjord Sparebank	428
4	Rettspraksis	428
§ 51. Straff	.....	429
1	Innledning	429
2	Første ledd	430
2.1	Første punktum	430
2.1.1	Hvilke overtredelser er kriminalisert?	430
2.1.2	Særlig om kravet til materiell rettsstrid ved bruk av straff	430
2.1.3	Krav til skyld	430
2.2	Annet punktum	431
2.3	Tredje punktum	431
3	Annet ledd	431
4	Tredje ledd	431
5	Særlig om kriminalisering av medvirkning og forsøk	432
 Kapittel 11		
Avsluttende bestemmelser		433
§ 52. Forskrift om opplysninger ved betalinger		433
§ 53. Ikraftttredelse		433
§ 54. Endringer i andre lover		434
 Forfatteromtaler		435
 Rapporter mv. med forkortelser		436
 Litteratur		437
 Lovregister		441
 Domsregister		448
 Stikkordregister		451

Del I

Introduksjon

1 Hva er hvitvasking?

1.1 Hvitvasking som rettslig begrep

«Hvitvasking» er et rettslig begrep som har ulikt innhold i ulike sammenhenger. Hva er hvitvasking i strafferettslig sammenheng? Etter straffeloven § 337 er hvitvasking for det første å *yte bistand til å sikre* utbytte av en straffbar handling *for en annen*. Slik bistand kan eksempelvis skje ved å oppbevare, skjule, sende eller overføre utbyttet. For det annet omfattes det å *skjule eller tilsløre* utbytte av en straffbar handling som man *selv* har begått. I norsk strafferettslig terminologi omfattes derimot ikke det å «motta» eller «skaffe seg eller andre del i utbytte av straffbar handling» av hvitvaskingsbegrepet. Slik virksomhet benevnes som «heleri» i straffeloven § 332.

Hva er hvitvasking i hvitvaskingslovens forstand? Hvitvaskingsloven § 2 bokstav a) slår fast at hvitvaskingsbegrepet i hvitvaskingsloven omfatter både det som er heleri, og det som er hvitvasking i straffeloven. Hvitvaskingsbegrepet i hvitvaskingsloven omfatter for alle praktiske tilfeller all befatning med utbytte fra straffbare handlinger (NOU 2016: 27 s. 113–114). Se nærmere kommentarene til § 2 a) punkt 1.1) om hvitvaskingsbegrepet i hvitvaskingsloven.

1.2 Hvitvasking som fenomen

1.2.1 Innledning

Sammenlignet med andre straffbare handlinger, slik som tyveri, underslag, bedrageri med videre, er hvitvasking et mindre klart og håndgripelig fenomen. Det medfører at det kan være vanskelig å identifisere hvordan hvitvasking gjennomføres. I det følgende rettes oppmerksomheten mot hvitvasking som fenomen.

1.2.2 Formål, motiv, karakteristika

Formålet med hvitvasking er å skjule at verdier stammer fra straffbare handlinger. En vellykket hvitvaskingsoperasjon er gjennomført når det ikke lenger er mulig å bevise at penger (eller andre formuesgoder) kan tilbakeføres til verdier som ble anskaffet ved straffbare handlinger. Når koblingen mellom verdier og straffbare handlinger er brutt, kan gjerningspersonen ha glede av profitten fra straffbare handlinger i fred, uten å måtte frykte at han kan bli fratatt dem av myndighetene.

Å oppnå materiell velstand er en meget sterk drift hos mennesket. Det gir sikkerhet, status, makt og et behagelig liv. Økonomisk vinning er dermed ofte et *hovedmotiv* ved kriminalitet. Om man ser bort fra motiver som spenningsøken, hevn, sjalusi, seksuell tilfredsstillelse, ondskap og handlinger som er gjennomført med et mentalt forstyrret motiv, er det økonomisk vinning som er drivkraften bak straffbare handlinger. I tillegg kommer at en kriminell som handler med motiv om å oppnå økonomisk vinning, gjennomgående har *evne og vilje* til å opptre mindre affektstyrt og mer planmessig, enn en kriminell som handler ut fra de andre nevnte motivene. Ytterligere en faktor som gjør det vanskelig å identifisere hvitvasking, er den *infrastrukturen* som benyttes ved hvitvasking. Bruk av kontanter, ulike finansielle instrumenter, rettslige konstruksjoner, ulike jurisdiksjoner med ulike regler med videre gjør det utfordrende å ha innsikt i og forstå at det gjennomføres hvitvasking.

Vi ser etter dette at både formålet med hvitvasking, motivet bak hvitvasking, egenskaper ved personene som gjennomfører hvitvasking, og infrastrukturen som brukes ved hvitvasking, medfører at det ikke sjelden er vanskelig å identifisere hvordan hvitvasking gjennomføres. Samtidig er det naturligvis en nødvendig forutsetning å ha kunnskap om hvordan hvitvasking gjennomføres, for å være i stand til å avdekke og forhindre det. Dette stiller store krav til myndigheter som er satt til å forebygge hvitvasking (påtalemyndigheten, politiet og ulike forvaltningsorganer). Hvitvaskingsloven § 36 krever derfor at rapporteringspliktige skal gis opplæring, ikke bare i hvitvaskingslovens regler, men også om forhold som kan indikere hvitvasking.

1.2.3 *Hvilke komponenter består hvitvasking av?*

1.2.3.1 **Objektet (hva er det som hvitvaskes?)**

For at hvitvasking skal gjennomføres, må det foreligge «utbytte» av en straffbar handling, jf. straffeloven §§ 332 og 337. Som oftest er slikt utbytte penger. Det kan være kontanter eller penger på bankkonto som stammer fra narkotikasalg, skatteunndragelse, bestikkelse, bedrageri, menneskehandel med videre. Utbytte fra straffbar handling kan også være annet enn penger, eksempelvis fisk, som fiskeren ikke hadde lov til å fange (fangst utenfor kvote), eller resultat av utført svart oppussingsarbeid på en fast eiendom. Det kan også være en besparelse, eksempelvis ved ikke å utføre lovpålagte miljøtiltak.

1.2.3.2 **Subjektet (hvem hvitvasker?)**

Den som hvitvasker, er alltid en fysisk person. Juridiske personer kan holdes straffrettslig ansvarlig for hvitvasking, jf. straffeloven § 27. Det er imidlertid alltid på grunn av handlinger eller unnlatelser gjennomført av fysiske personer som handler på vegne av foretaket.

Hvitvaskeren kan være den som selv har utført primærlovbruddet som ledet til utbyttet. I så fall er det vanlig å benevne hvitvaskingen som «selvvaske» (straffeloven § 337 første ledd bokstav b). Hvitvasking i ordets egentlige forstand foreligger når andre enn den som selv har begått den straffbare handlingen utbyttet stammer fra, har befattning med utbyttet.

Et hovedskille går mellom den som er klar over / har innsikt i / kunnskap om at han befatter seg med utbytte av straffbar handling, og den som ikke er seg bevisst at verdien har straffbart opphav. Den som *bevisst* har befattning med utbytte fra straffbar handling, gjør det som oftest *frivillig*. Det kan eksempelvis være tale om en rådgiver, som bistår den som har begått primærlovbruddet med hvitvasking. Det er ellers tale om andre, som på ulik måte hjelper til med å skjule eller tilsløre utbyttet. Slik virksomhet kan bestå i smugling av kontanter, å stille konto til disposisjon for hvitvasking og personer som mottar utbytte fra straffbar handling som betaling. Det kan videre være tale om finansinstitusjoner, som med åpne øyne velger å befatte seg med utbytte av straffbare handlinger. Det kan også forekomme at noen med viten bistår med å skjule eller tilsløre utbytte fra straffbar handling, men at vedkommende ikke gjør det frivillig, men under tvang. Det kan eksempelvis skje dersom en person ansatt i en finansinstitusjon på grunn av press, trusler med videre ser seg nødt til å bistå med hvitvasking.

Hvitvasking kan også skje *ubevisst*. Ubevisst og uaktsom befattning med utbytte fra straffbar handling er også kriminalisert, jf. straffeloven §§ 335 og 340. Det vil eksem-

pelvis være tilfellet hvis vedkommende utnyttes og lures til å hvitvaske. I de aller fleste tilfeller er det dette som er tilfellet når finansinstitusjoner har overtrådt hvitvaskingsloven. I det store og hele vil hvitvaskingslovens regler kun bidra til å forebygge og avdekke hvitvasking eller terrorfinansiering der rapporteringspliktige ikke bevisst befatter seg med utbytte fra straffbar handling.

1.2.3.3 Middel/redskap

Helt i innledningsfasen av en hvitvaskingsoperasjon er det selve utbyttet fra den straffbare handlingen – objektet – som benyttes som middel for hvitvasking. For å kunne skjule og tilsløre utbyttets kriminelle opprinnelse brukes imidlertid en rekke midler og redskaper i hvitvaskingsprosessen. Det som ofte benyttes, er formuesgoder med høy verdi, slik som fast eiendom og verdipapirer av ulikt slag. Andre kostbare formuesgoder benyttes også, slik som gull, edelstener og metaller, og dessuten kunst og antikviteter. Det er også vanlig at pengebeløp hvitvaskes gjennom å dele opp beløpet og gjennomføre transaksjoner, gjerne transaksjoner som involverer komplekse selskapsstrukturer, som tilslører midlenes opprinnelse.

1.2.3.4 Teknikker/fremgangsmåter

En rekke kjente og ukjente teknikker og fremgangsmåter benyttes for å skjule og tilsløre det kriminelle utbyttets opprinnelse. Et gjennomgående fellestrekk er at den som ønsker å hvitvaske, gjør det han kan for å holde distanse fra hvitvaskingsoperasjonen. Ulike former for stråmannsforhold og bruk av kompliserte selskapskonstruksjoner er mye brukte teknikker. En annen teknikk er å benytte seg av jurisdiksjoner hvor myndighetene ikke gir opplysninger til egne eller andre lands myndigheter om eierforhold til verdier i finansinstitusjoner (skatteparadiser). Andre teknikker for å skjule og tilsløre verdiers opprinnelse er bruk av frontselskaper og skallselskaper. Ikke sjelden benyttes selskaper og virksomheter som også har legale midler. Sammenblanding av legale midler og utbytte fra straffbare handlinger gjør det vanskelig å spore det illegale utbyttets opprinnelse.

1.2.4 Komponentene inngår i en prosess: trefasemodellen og andre abstrakte modeller

Det er gjort flere forsøk på å forklare fenomenet hvitvasking, herunder hvitvaskingsprosessen, gjennom ulike modeller. Den mest brukte er en trefasemodell. De tre fasene er plassering («placement»), fordekking/tilsløring («layering») og integrasjon («integration») (bl.a. United Nations Office for Drug Control and Prevention: Financial Havens, Banking Security and Money Laundering, 1998 s. 2–3; OECD: Money Laundering Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors, 2009, s. 11; The World Bank/International Monetary Fund: Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Second Edition and Supplement on Special Recommendation IX, Washington, 2006 s. I 7–I 9 og Enheten for finansiell etterretning (EFE) Årsrapport 2009 s. 5–6. Fra litteraturen, se bl.a. Kirsch 2006 s. 16; Vogt i Herzog/Müllhausen 2006 s. 11–14; Siska 2007 s. 48; Unger 2007 s. 89–103 og Ennis 2010 s. 193, med videre henvisninger til amerikanske kilder).

I plasseringsfasen introduseres verdier fra en straffbar handling i finanssystemet. Det gjøres eksempelvis ved at penger, som er utbytte fra en straffbar handling, settes inn på en bankkonto. I tilsløringsfasen flyttes pengene fra kontoen for å tilsløre forbindelsen mellom pengene og den straffbare handlingen. Dette kan gjøres ved å flytte pengene til flere konti eller ved å investere dem finansielt. Det kan også oppgis at pengene er brukt som betaling av varer og tjenester, men at det i realiteten er snakk om fiktiv fakturering eller over-/underfakturering. I integrasjonsfasen er det skapt et legitimt grunnlag for midlenes opprinnelse, og de kan disponeres fritt til privat forbruk, kjøp av eksklusive varer eller til investering i lovlig virksomhet. Trefasemodellen skriver seg fra amerikanske tollmyndigheter (Kirsch 2006 s. 16).

I litteraturen er det også utformet andre modeller for å forklare hva hvitvasking er. Blant annet finnes «das Phasenmodell Bernasconi», «das Zyklusmodell», «das Kreislaufmodell Zünd», das «Vier-Sektoren-Modell», «das Zielmodell von Ackermann» og das «John-Walker-Model» (Siska 2007 s. 48–49).

Modellene tjener godt som en introduksjon til og oversikt over fenomenet hvitvasking, men har likevel svakheter. For det første: Som for alle andre teoretiske modeller er det på det rene at de langt fra alltid vil stemme overens med det virkelige liv (Broome 2005 s. 167). For det andre vil stadiene, særlig tilsløringsfasen og integrasjonsfasen, ofte være flytende (Savla 2001 s. 10–12; Gilmore 2004 s. 32; Broome s. 130, s. 157 og s. 166). For det tredje gir modellene etter vår oppfatning et overforenklet bilde av hvitvasking som fenomen. For øvrig er det ikke nødvendigvis samsvar mellom hvitvasking slik det beskrives i trefasemodellen, og hva som anses som hvitvasking i rettslig forstand. I litteraturen uttrykker enkelte, etter vår oppfatning med rette, kritikk mot bruk av trefasemodellen:

«While analysing the money laundering process as an academic exercise may be interesting, the purpose of analysing the money laundering process is to enable us to be better placed to combat money laundering activities ... In order to better understand the money laundering process and to focus on areas of vulnerability to detect criminal behaviour, we need to expand our analyses from the traditional three-stage approach.» (Savla, 2001 s. 10; Broome 2005 s. 167)

Financial Action Task Force (FATF), som er den viktigste internasjonale organisasjonen på hvitvaskingsområdet, gikk forholdsvis tidlig bort fra generelle beskrivelser av fenomenet hvitvasking og over til bruk av såkalte «typology studies». Fra 2000 ble oppmerksomheten flyttet fra generelle beskrivelser til utvalgte områder der hvitvasking forekommer, og bruk av praktiske eksempler. FATF har publisert til sammen 63 rapporter (typologistudier), som beskriver metoder og trender innen hvitvasking og terrorfinansiering ([https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate))), sist besøkt 19.05.2020).

EUs supranasjonale risikovurdering av hvitvasking og terrorfinansiering fra 2019 (SNRA) tar dels for seg sektorer som er utsatt, dels forhold som på tvers av sektorer utgjør forhøyet og høy risiko.

Den nasjonale risikovurderingen av hvitvasking og terrorfinansiering (NRV 2018) belyser sektorer og områder som er utsatt for risiko for hvitvasking og terrorfinansi-

Hvitvaskingsloven har som formål å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Loven pålegger rapporteringspliktige å kjenne sine kunder, følge med på hvordan kundene opptrer, og undersøke indikasjoner på hvitvasking og terrorfinansiering. Ved mistanke om hvitvasking og terrorfinansiering plikter de å rapportere mistanken til Økokrim. En rekke institusjoner og personer har rapporteringsplikt etter hvitvaskingsloven, blant annet banker, kredittforetak, advokater, revisorer, regnskapsførere og eiendomsめglere.

Denne lovkommentaren til hvitvaskingsloven inneholder grundige kommentarer til lovens bestemmelser og et innledningskapittel som gir en introduksjon til fenomenet hvitvasking og terrorfinansiering. Boken vil være nyttig for alle som har befattning med regelverket eller er rapporteringspliktige, ansatte i banker eller finansforetak, advokater, revisorer og også myndighetsorganer.

Jon Petter Rui er professor ved Det juridiske fakultet ved UiB.

Gunnar Holm Ringen er advokat, partner og leder av Gransking & Compliance i PwC.

Kristine Frivold Rørholt er advokat og divisjonsdirektør i Group Compliance i DNB.

 Denne utgivelsen finnes også på www.juridika.no

ISBN 978-82-15-02988-7

9 788215 029887

UNIVERSITETSFORLAGET.NO